

חוברת השפה העברית - מדריך למורה

מורה יקרה,
חוברת השפה העברית נועדה להציג בפני התלמידים את עושרה, יופיה והתפתחותה של העברית. העברית היא אחד המרכיבים המרכזיים בישראליות וביהדות שלנו, וציר זה חוצה את החוברת לאורכה.
אנחנו מקווים שהתלמידים יתפעמו מהמהלך המדהים של החייאת השפה העברית, שיהרהרו בשוני בין העברית המוכרת לנו לעברית הקדומה, ושיעשירו את העברית שלהם מתוך הכרה בחשיבות ההתפתחות המתמדת של השפה.
הלימוד נעשה באופן חווייתי, וכולל הפעלות כיתתיות, עבודה בקבוצות ובזוגות, הבלחות של הומור והרבה דיונים כיתתיים שנועדו להעמיק את הלמידה.

למידה מהנה ומרחיבת דעת,
צוות חינוך ישראלי

הסברים על יחידות החוברת

עברי נחש עברית

לאורך כל החוברת מופיעות מילים שונות ומשונות שלצדן ינשופון. כל המילים הן מילים המופיעות במילון אבן שושן, אך נדיר שמישהו עושה בהן שימוש. מחקרים מראים שלמרות עושרה מעורר ההתפעלות של העברית, רוב הישראלים משתמשים באוצר מילים דל. אחת המטרות של יחידת הלימוד הנוכחית היא לחשוף את התלמידים לאוצר מילים רחב, ולעורר בהם סקרנות לעיין במילון ולהרחיב את ידיעותיהם.
ב"עברי נחש עברית" ניתן להשתמש באופנים שונים:

1. בכל שבוע לתת לתלמידים לנחש חמש מילים, ולתת להם את פירושי המילים בשבוע שלאחר מכן.
2. לעודד את התלמידים למצוא מילים שהם לא הכירו לפני כן במילון, ובכל שבוע לתת לכל מי שרוצה לשאול את יתר הכיתה מה לדעתם פירוש המילה. את אותה פעילות ניתן לעשות גם בזוגות – כל תלמיד יגיש לבן זוגו רשימה קצרה של מילים, ובן הזוג יצטרך לנחש את פירוש המילים.
3. להציע לתלמידים לכתוב שיר או סיפור המבוססים על המילים.
4. להציע לתלמידים לצייר את פירושי המילים שלהם.

יחידה ראשונה: דבר אלי מילים פשוטות – השפה הקדומה

חלק ראשון - מסתופפים תחת השפה

לפני שתתחילו את החלק החווייתי של השיעור, מומלץ לנהל שיחה עם התלמידים שתפתח את הלימוד בנושא השפה העברית – את השיעורים הקרובים נקדיש ללימוד על השפה, אנחנו מקווים שתהנו ושהשיעורים יגרמו לכם גם להסתקרן וגם להעריך את עושרה ויופיה של השפה העברית.
אפשר לקיים דיון סביב השאלות הבאות – מדוע משתמשים בשפה? כיצד היא סייעה להתפתחות התקשורת בין בני האדם? וכיצד בכל שלב ושלב של התפתחות השפה – ממספר צלילים ועד לשימוש בהמשגה ובדימויים, ניתן להבין ביתר קלות את כוונת הדובר.
פעילות הפתיחה מיועדת לחמם את האווירה ולהמחיש לתלמידים את חשיבות השפה. הצענו בחוברת לערוך אותה בקבוצות, אבל כמובן שאפשר להציע בכל פעם לנציג אחר להגיע ללוח ולהציג את מה שהוא רוצה להעביר ליתר התלמידים. הדגש הוא ההדרגתיות – ממצב שבו קשה להעביר את המסר, משום שצריך לנחש תנועות ועד לקריאת כתב, שמאפשרת הבנה (כמעט) מלאה של המסר.

השאלות המנחות נועדו לכוון את התלמידים לשאלה האחרונה, שעליה אנו ממליצים לדון בהרחבה – מהי שפה? אפשר גם לשאול - מה ההבדל בין קולות שמשמיעים בעלי החיים לשפת בני האדם? המטרה היא לדון בשאלה מה הופך קובץ צלילים לשפה (בין היתר, השייכות שלה לקבוצה מסוימת), ושאלה זו כבר תוביל אותנו לחלק הבא שבו נתייחס למשפחות של שפות.

חלק שני – התפתחות השפה העברית

אחרי שדנו בשפה באופן כללי, אנחנו נתקרב ונתמקד באזור שלנו – האזור שבו צמחו השפות השמיות ובתוכן השפה העברית. אנחנו רוצים להמחיש לילדים את הקרבה הקיימת בין שפות שונות במשפחת השפות השמיות, ולהראות להם שלמרות שהם אולי לא מסוגלים לקרוא או לכתוב בערבית וארמית, עדיין קיים דמיון שמסייע להבין חלק מהמילים.

בהמשך נלמד על הכתב העברי הקדום, וגם בו נראה את ההתפתחות משפה פשוטה שבה ציור מייצג מושג לשפה מורכבת, העושה שימוש באותיות, המאפשרת את הרחבת השפה. ניתן לקשור בין החלק הזה המתייחס למילים שמיוצגות על ידי מסמנים, כך שהשפה מתקשה להיות עשירה (כתב חרטומים), לחלק הקודם שבו ראינו שכלל שעולים בסולם הייצוג באמצעות מעט סמלים שניתן להרכיב מהם מאות אלפי סמלים אחרים (אותיות), כך קל יותר להבין את הדובר.

בכיתות בעלות יכולת גבוהה ניתן להעלות את השאלה הפילוסופית – מה קודם למה – המחשבה או השפה? האם השפה מתפתחת בעקבות היכולות הקוגניטיביות או שאולי דברים שאין לנו יכולת להשיג באמצעות השפה לא ניתנים להבנה?

הפעילות המסכמת גם היא פעילות חווייתית – התלמידים כותבים מכתבים בכתב עברי קדום. אפשר לשאול האם יש אותיות דומות לאותיות המוכרות לנו? מה מזכירות להם האותיות (הרי הן התפתחו מציורים למילים שמייצגות את ההברה שמתחילה באות שאותה רצו לסמן).

הדיון המסכם נועד לפתח את הדמיון ולשאול כיצד התקשורת הקיימת כיום מסייעת לנו להעביר מסרים באופנים שלא ניתן היה בעבר. למשל: איכות חייהם של החירשים השתפרה פלאים מאז המצאת הסמסים. וכאן כמובן עולה השאלה – מה יקרה בעתיד?

מאמרים מומלצים

שפה – הרבה יותר ממילים: http://www.snunit.k12.il/heb_journals/kimat2000/007010.html

כתב וכתובה בתקופת המקרא: <http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=17259>

היפותזת ספיר-וורף על הקשר שבין שפה ומחשבה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%AA%D7%96%D7%AA_%D7%A1%D7%A4%D7%99%D7%A8-%D7%95%D7%95%D7%A8%D7%A3

יחידה שנייה: דור לדור יביע אומר

חלק ראשון – למי קראת "בן נעוה המרדוה"? ! ביטויים תנכ"יים וחז"ליים בימינו

העברית אמנם נולדה בימי האבות, אך היא התפתחה והשתנתה לאורך הדורות. נהוג לומר שהעברית נמה אלפיים שנה, אבל למעשה, גם בתקופת הגלות העברית נכתבה והתפתחה.

נתחיל בתקופת האבות ובתקופת חז"ל – מטרת החלק הזה היא להמחיש לתלמידים שהעברית העתיקה חיה ונושמת גם בשפתם. גם כאן אנו מעודדים את התלמידים לחקור ולבחון בכוחות עצמם ביטויים שהם אולי לא מכירים, וזאת באמצעות כתיבת חיבור שישלב את הביטויים המופיעים במחסן הביטויים. כתיבת החיבור נועדה לסייע לתלמידים להתמודד באופן יצירתי עם הביטויים הללו. אנו ממליצים לבחור באירוע אקטואלי שהתלמידים מביעים בו עניין, ושניתן להציג בו היבטים שונים. אנחנו מציעים לערוך תחרות בין החיבורים, בכדי לעודד את התלמידים להשקיע בהם, אבל כמובן שניתן לקיים את הפעילות גם ללא תחרות.

חלק שני – סיפור שמשון – אלפי שנים עשר גרסאות

מטרת החלק הזה היא לחשוף את הילדים לרבדי השפה השונים – מתקופת התנ"ך עבור דרך התלמוד ותקופת ימי הביניים, המשך בימי ראשית חידוש השפה העברית וכלה בתקופתנו אנו. אנחנו מקווים שבזכות הטקסטים השונים התלמידים יכירו את יופיה של השפה ואת השתנותה לאורך הדורות. בתום שלב העבודה בחברות, מכנסים את התלמידים לדיון כיתתי. בשלב הראשון אפשר לחשוף בפני התלמידים את התשובות הנכונות, וכמובן שגם כאן ניתן ליצור תחרות – מי החברותא שהצליחה להגיע לכמה שיותר תשובות נכונות.

- קטע מס' 1 : יהודה עמיחי
- קטע מס' 2 : ספר האגדה, פ"ב
- קטע מס' 3 : אמיר גלבע
- קטע מס' 4 : דבש אריות/גרוסמן
- קטע מס' 5 : רמח"ל
- קטע מס' 6 : התלמוד הבבלי - סוטה י ע"א
- קטע מס' 7 : ספר שופטים
- קטע מס' 8 : גולדברג
- קטע מס' 9 : ז'בוטינסקי
- קטע מס' 10 : נתן זך

השאלות לדיון הכיתתי בהקשר לקטעים, מתייחסות בעיקר לפן החווייתי – הגילוי של טקסטים עבריים מתקופות שונות, הקושי לקרוא חלק מהטקסטים וכדומה. בעבודת הבית ניתן להעמיק את ההיכרות עם אחד ממחברי הטקסטים, ולאפשר חקר והתפתחות נוספת בלמידה. השאלות המסכמות לדיון נועדו להמחיש את הקשר בין העברית הקדומה לעברית בת זמננו – היכולת המדהימה של תלמידים לקרוא טקסט שנכתב לפני 3000 שנה, ולהבין אותו, יכולת שהיא כלל לא מובנת מאליה בשפות אחרות. ביחידה החמישית נסתור את ההנחה שתלמידים מצליחים להבין טקסט קדום, ונציג גישות אחרות.

מאמרים מומלצים

מומלץ מאוד להיכנס לאתר "השפה העברית" בו ניתן למצוא מידע רב אודות (כמה לא מפתיע) על השפה העברית. אחד הנושאים המופיעים באתר הוא "היסטוריה של העברית" שם תמצאו מידע מוצלח על התפתחות השפה : <http://www.safa-ivrit.org/>

יחידה שלישית: החייאת השפה העברית

חלק ראשון – היפיפיה הנמה מתעוררת

אחד הדגשים שלנו בלמידה הוא הפיכתה של העברית משפת קודש לשפת היומיום. השאלות המנחות נועדו לפתח דיון בכיתה שמטרתו הדגשת הפלא שבהחייאת השפה העברית. לפני שניגע בחידוש השפה נשאל קודם כל – למה העברית הגיעה למצב שהיה צריך לחדש אותה? מכאן התלמידים יגיעו להבנה שבתקופת הגלות, כשהעם היהודי היה מפוזר בתפוצות השונות, היה קשה לשמור על שפה אחידה. בנוסף, במשך שנים רבות השפה הייתה סגורה ומסוגרת בין כותלי חדרי הלימוד והישיבות, מהלך חידוש השפה כרוך גם בחילון שעבר על העם היהודי, ושחל גם על השפה. בשביל להתחיל להסביר לתלמידים את הפלא שבעניין נשאל האם יש שפות עתיקות שנכחדו? התשובה כמובן היא שיש מאות שפות שהן עצמן נכחדו או שהדוברים אותם נכחדו. ולכן, העובדה שהעברית עברה מהלך של חידוש נחקרת רבות בעולם הבלשנות, ומובאת כדוגמא יוצאת דופן לשפה שקמה לתחייה.

ישנה תפיסה על פיה אליעזר בן יהודה היה מחדש השפה העברית. אין ספק שיש לו מניו רבות בהצלחת המהלך, אך מטרת החלק המתייחס לדרכים השונות שבהן נקטו בכדי להנחיל את השפה כשפת יומיום, נועדה להציג את חידוש השפה כמהלך כולל, שלקחו בו חלק רבים וטובים, בין היתר בן יהודה.

בחלק זה מומלץ להדגיש, באמצעות השאלות המנחות, את החלק המשמעותי שהיה לחידוש השפה במפעל הציוני – ראשי הציונות בקשו לחזק את הקשר ההיסטורי לארץ ישראל ולעם ישראל באמצעות החזרה לשפה העברית. נקודה זו תורחב גם ביחידה "עברי דבר עברית" שעניינה השימוש בעברית ככור היתוך. כשאנחנו שואלים "באיזה אופן סייעה התחדשות השפה העברית להצלחתנו של המפעל הציוני?" אפשר גם לשאול ההיפך – האם הייתה מצליחה לקום מדינה עברית ללא חידוש השפה? במילים אחרות – השפה המתחדשת הייתה כלי משמעותי שבאמצעותו ניתן היה לחבר בין כל קצוות העם, ליצור תחושת הזדהות משותפת ולבסס את מיתוס עוף החול המיוחס לעם היהודי.

אחרי שלמדנו על הצלחת מהלך החידוש, נלמד גם על ההתנגדות לו – התלמידים יקראו שני טקסטים ויענו על השאלות המנחות. ברור שקל לצדד בחידוש השפה, אבל נסו להיות

פרובוקטיביים ולהציג לתלמידים שאלות קשות המעמתות אותם עם התפיסה הגורסת שחידוש השפה גורם לעברית לאבד מזוהרה כפי שהן מוצגות בטקסט של גיטלין.

חלק שני – מלחמת השפות בטכניון

בחלק הזה נתייחס למקרה מבחן, המאפשר לתלמידים להבין את הרקע ההיסטורי, שהוביל למהלך התחדשות השפה. באמצעות מקרה המבחן של מלחמת השפות, התלמידים יבינו שהחייאת השפה לא הייתה מהלך פשוט, אלא מהלך שפילג את העם בתקופה מסוימת. זו גם הזדמנות לחשוף את התלמידים לתעודה מקורית (המכתב של תלמידי הטכניון) ולראות כיצד נסחו וכתבו לפני מאה שנים. התלמידים מוזמנים לכתוב מכתב תגובה לתלמידי הטכניון – זו הזדמנות לפתח את יכולות הטיעון והניסוח שלהם.

חלק שלישי – חדשו את השפה העברית

הגענו לחלק הכיפי ביותר ביחידה – זו ההזדמנות של התלמידים להפגין יצירתיות, דמיון וכישורי עבודה בקבוצה. שימו לב שיש שלושה סוגי חידושים: עברות מילים לועזיות, המצאת מילים לתופעות או חפצים שאנחנו מכירים מהיוםיום אך עוד אין להם שם ראוי, ומילון כיתתי שיהיה ייחודי רק לתלמידי הכיתה. אפשר לערוך תחרות בין המילים שהומצאו, ומומלץ מאוד לנסות להרחיב כמה שיותר את המילון הכיתתי, ולחזור ולשאול בשיעורים הבאים אם הם המשיכו לחשוב על מילים כיתתיות ואם הם ממשיכים להמציא עוד ועוד מילים למילון שלהם.

מאמרים מומלצים

שני מאמרים על שלבים בהחייאת השפה העברית:

קיצור תולדות העברית: <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/152453.html>

דילמות יסוד של העברית החדשה – מבוא: http://www.lamda-njt.co.il/heb_pre1.html

בן יהודה ותחיית הלשון העברית: http://www.ybz.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Article_2.8.pdf

יחידה רביעית – עברי דבר עברית

חלק ראשון – סיפור מגדל בבל

מטרת היחידה היא להמחיש את כוחה המאחד של השפה. בכדי להמחיש זאת, אנו מתחילים דווקא בכיוון השני – מה קורה כשכל אחד דובר שפה אחרת? הטקסט הנבחר הוא כמובן סיפור מגדל בבל שבו אלוהים בלל את שפת בני האדם. מכאן ניתן לצאת לדיונים מרתקים על היכולת של דיבור בשפה אחת לאפשר תקשורת, או ההיפך – קצרים בתקשורת הנובעים משימוש בשפות שונות. ניתן לשאול האם השימוש הרווח באנגלית באינטרנט מאפשר לתלמידים לעשות דברים שלא היו יכולים לעשות אם לא היו דוברים אנגלית? או להיות בקשר עם אנשים ממקומות שונים? והאם שפות שהם לא בקיאים בהן מונעות מהם להיות בקשר עם אחרים (רוסית, אמהרית וכו')? השאלה המתייחסת לשתי השפות הרשמיות במדינת ישראל נועדה להצביע בפני התלמידים על הרצון של מדינת ישראל להכיר במיעוט הערבי כבעל זכויות שוות לרוב היהודי, בין היתר, באמצעות הנכחת השפה הערבית.

עם, שפה וזהות

בחלק זה אנו מבקשים להמשיך ולחדד את הקשר שבין השפה לזהות - האם היכולת של עמים שונים הדוברים שפה אחת מאפשרת להם להרחיב את מעגלי השותפים לזהות? למשל – מדינות דרום אמריקה, או מדינות ערב. מצד שני, אפשר לתת לדוגמא את אירופה, שבה דוברים שפות שונות, ובכל זאת היא עוברת בשנים האחרונות תהליך של איחוד. ובשביל לסבך עוד קצת את העניינים – האם תהליך איחוד אירופה מתאפשר בין היתר בגלל שלעמים אין התנגדות חזקה כבעבר לאמץ את האנגלית כשפה מחברת, וכך הם יכולים ליצור דיאלוג. כאן גם אפשר להתייחס למילים שמאפיינות עם וזהות, למשל, בעברית יש הרבה מילים שקשורות למלאכות חקלאיות, וזאת משום שהשפה התפתחה בתקופה שבה הדוברים היו חקלאים. מה מאפיין את השפה שלנו כיום? השאלה המרכזית, שאליה מובילות יתר השאלות, היא השאלה האחרונה – מה קדם למה – התרבות או השפה?

חלק שלישי – העברית ככור היתוך

הדיון שיתפתח בחלק הראשון של היחידה יוביל אתכם לחלקה השני. בחרנו במתודה כפיית ומרעננת – לעלות על הכסאות, אבל כמובן שהיא לא מתאימה לכל כיתה... המטרה כאן היא לנהל שיחה שבודאי רלוונטית לתלמידים בכיתה זו, שרובם מקדישים את השנה הזו לחקר השורשים המשפחתיים שלהם. אם יש עולים חדשים בכיתה, כדאי לתת להם מקום מרכזי בדיון הזה – בקשו מהם לתאר את חוויית רכישת השפה החדשה. מכאן מומלץ להוביל לדיון שיתייחס לצורך שלנו להיות מאוד סבלניים ביחס לעולים שנדרשים ללמוד שפה חדשה, וכמו שכבר תואר קודם, במידה מסוימת זו גם זהות חדשה.

לגישת כור ההיתוך יתרונות וחסרונות – יתרונה הוא שהיא מייצרת אחדות, הנדרשת לבניית אומה. חסרונה הוא שהיא מייצרת אחידות, אשר עלולה לגרום לאובדן זהות ולהדרה של תתי תרבויות. השאלה האחרונה שבה אנו שואלים האם יש גם חסרונות לאחידות, נועדה להציף את הביקורות על גישת כור ההיתוך, אחרי שרוב השאלות התמקדו ביתרון שבעברית כגורם מתיך בכור הישראלי.

חלק רביעי – עברית, גבירותי ורבותי, עברית

מדינת ישראל היא מדינת מהגרים, כך שרבים מדוברי העברית לא נולדו לתוכה, אלא למדו אותה ברבות השנים. גם מי ששפת אמו היא עברית לא תמיד מרגיש שהיא מתיישבת לו נכון על הלשון. מאידך, יש מי שמרגיש שהוא יכול לבטא את עצמו אך ורק בעברית, ויש אי אילו שירי הלל לעברית ולחידושה.

בחלק הזה נסכם את הדיון על העברית כשפה המעצבת את הזהות הישראלית, ובאמצעות השירים נדון בזהויות השונות ובתחושות השונות ביחס לעברית ולישראליות.

מאמרים מומלצים

עברית שפה שניה:

<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtPE.jhtml?itemNo=152465&objNo=9622&contrastID=2&returnParam=Y>

ז'בוטינסקי על העברית כמבנה אומה:

http://www.jabotinsky.org/multimedia/upl_doc/doc_260110_38005.pdf

יחידה חמישית – עברית יהודית ועברית ישראלית

חלק ראשון – "אל תדבר עמנו יהודית"

בחלק הזה אנו מציגים בפני התלמידים שני מונחים מרכזיים בשיח על הלשון – עברית יהודית ועברית ישראלית. את המונחים טבע אדם ברוך, והם מייצגים את הפער שבין העברית הקדומה לעברית המתחדשת. מטרת הדיון בחלק זה היא לשאול האם אכן קיים פער בלתי ניתן לגישור, ואכן מדובר בשתי שפות שונות, או שאולי ניתן לגשר על הפער הזה באמצעות הכרות ולימוד של המקורות היהודיים. אנו מציגים שני קטעים הראשון של אדם ברוך, המציג תפיסה על פיה יש הבדל מהותי בין העברית היהודית לישראלית, ואותה מילה מקבלת משמעות שונה בשתי השפות. ולמולו קטע ממאמר של החוקרת, רונית גדיש, הגורסת שאין להתרגש מכך שהעברית משתנה, אבל בני התרבות העברית, צריכים להכיר את הרבדים השונים של השפה, בהם גם העברית הקדם-מודרנית.

שאלת האתגר, היא אכן שאלה לא פשוטה, משום שהיא מצריכה מהתלמידים לחשוב על מילים שמשמעותן השתנתה לאורך השנים. תוכלו להיעזר במאמר המלא של אדם ברוך, המופיע במאמרים המומלצים ליחידה זו, בו הוא מציג עשרות רבות של מילים שמשמעותן בעברית יהודית ובעברית ישראלית שונה.

השאלות המופיעות בחלק זה נועדו לגרות התלמידים לחשוב האם העברית היא לינארית, או שיש לה שני שיאים – בתקופה הקדומה ובתקופה המודרנית. יש שיטענו שהעברית מתפתחת לאורך הדורות, ואך טבעי שישנן מילים שכיום קשה לנו להבין, ויש שיטענו שאמנם העברית הישראלית מסתמכת על העברית היהודית, אך לאור העובדה שדוברי עברית בני זמננו מתקשים לקרוא טקסטים קדומים, ונזקקים לפרשנות או לתרגום, מדובר בשתי שפות שונות. התלמידים מוזמנים לתהות על שתי הגישות האלו, ולהביע את דעתם.

חלק שני – אותה הגברת בשינוי אדרת

מדפי הגמרא לאתר משרד החינוך - חשוב לנו להדגיש שהפער בין העברית הקדומה לחדשה אינו בא לידי ביטוי אך ורק בתנ"ך, אלא גם במקורות מאוחרים יותר. התלמידים יקבלו שלושה טקסטים המתארים את אותו סיפור אגדה ובאופן הזה הם יקבלו דוגמא ממשית להבדלים שבין טקסט עתיק, לטקסט עתיק שפוסק ונוקד, ולטקסט בן זמננו. השאלות הראשונות מתייחסות להבנה בסיסית ולבחינת התחושה האישית של התלמידים בעת הקריאה. בהמשך נדרוש בעצמנו על הטקסט – האגדה מתייחסת לחוסר היכולת של משה להבין את ההלכה בתקופת רבי עקיבא, משום שההלכה עברה תהליכי שינוי. השאלות המנחות מציעות שאותו תהליך עבר על השפה – גם השפה עברה שינויים, וייתכן שאילו משה היה יושב בכיתה הוא היה מתקשה להבין את העברית שבה התלמידים לומדים. פתחו עם התלמידים את הנושא הזה, והסבירו להם שהדיון שהם מקיימים הוא למעשה דרש של האגדה.

תרגום כנעני ותרגום עדכני – החלק הזה נועד להראות לתלמידים שהדיון על העברית היהודית והעברית הישראלית לא החל רק בשנים האחרונות, אלא ליווה את תהליך התחדשות העברית. הכנענים ביקשו לשמר את העברית היהודית, ובאמצעות שני התרגומים, ניתן לראות את אותו הטקסט - האחד בעברית יהודית והשני בעברית ישראלית. אפשר לשאול את התלמידים האם הם חושבים שבכל דור ודור צריך לתרגם מחדש את הספרות לשפה שתהיה נהירה לקוראים. מכאן ניתן להגיע לשאלה האחרונה – מה עדיף – תרגום כנעני המשמר את העברית המקראית, ומחבר את דוברי השפה לשורשיהם, או תרגום עדכני וקל לקריאה?

עד כה הוצגה עמדה די דיכוטומית ביחס לשתי סוגות העברית. כעת נציג את הגישה השלטת והיא שניתן וצריך לשלב בין שתי הסוגות. גם רוזנטל וגם באר, מציגים, כל אחד בדרכו את התפיסה שיש להעשיר את העברית הישראלית באמצעות החיבור למקורות העתיקים ובאמצעות שילוב רבדים שונים של השפה. השאלה שכדאי להתמקד בה היא השאלה האחרונה, ניתן גם לבקש מהתלמידים לכתוב חיבור בן עמוד אחד שבו יענו על השאלה – מה ניתן לעשות בכדי להרחיב את גבולות העברית כפי שמציעים באר ורוזנטל?

מאמרים מומלצים

התינוק הישראלי באמבטיה העברית : <http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=7205>
 המאמר המלא של אדם ברוך : <http://www.amalnet.k12.il/sites/commun/library/afalot/2006035.pdf>
 להחזיר את הנכסים האבודים
 העברית הישראלית והעברית הקלאסית ומקומן בהוראה

יחידה שישית – עברית כאן ועכשיו

חלק ראשון – השפה העברית וכאלה...

החלק האחרון ביחידה הקודמת מוביל לחלק הראשון ביחידה הזו – החשיבות בשימור יופיה ועושרה של העברית. בנקודה הזו מומלץ לקיים דיון עם התלמידים שמטרתו לשמוע מה הם חושבים שהם עצמם יכולים לעשות בשביל להגדיל את אוצר המילים שלהם, להכיר רבדים שונים של העברית ולהקפיד על עברית תקינה. שאלה זו מתקשרת כמובן לשאלה האחרונה ביחידה הקודמת, שכאמור, ניתן גם לבקש מהתלמידים לכתוב כשיעורי בית, ומי שרוצה, יוכל לקרוא את החיבור שכתב בכיתה. כשאנחנו שואלים בשאלה האחרונה, ביחס לדבריו של מגד, האם התלמידים חשים שתוכנית הלימודים שלהם חשפה אותם ליופיה של השפה, הכוונה היא לא רק לחוברת שהם אוחזים בידיהם, אלא לכל תוכנית הלימודים – תנ"ך, לשון, ספרות וכדומה. ייתכן שיש תלמידים שיאמרו שהיצירות שהם לומדים בשיעורי הספרות לא מצליחות לחבב עליהם את השפה, אלא דווקא להמאיס אותה, וייתכן שיש שיאמרו את ההיפך.

חלק שני – ששה כובעים חושבים על חוק

סיכום הלמידה יעשה באמצעות שיטת ששת כובעי החשיבה המפורטת בחוברת. היתרון בשיטה הזו הוא שהיא מאפשרת השתתפות של מספר גדול של תלמידים וחשיבה רבת פנים ויצירתית. השאלה לדיון היא האם צריך לקבל חוק עברית שיחזק את מקומה של העברית. בכדי לסייע לתלמידים, אנו מציעים שאלות שיעזרו להם לטעון טיעונים המתאימים לכובע שקיבלו. כמובן שאפשר להפוך את הפעילות לנחמדה ביותר אם מכינים מבעוד מועד כובעים בצבעים השונים או שכל קבוצה מתבקשת להגיע בלבוש בצבע אחר.

השאלה המסכמת לדיון כיתתי, היא שאלה המסכמת את כל החוברת – איפה עובר הגבול? האם טהרני הלשון צריכים להכיר בכך ש"עשר שקל" הפכה לצורת דיבור מקובלת, או שצריך להתעקש לשמר את השפה העברית על קשייה ומכמניה? אחרי דיון ששת הכובעים, ייתכן שיהיו לתלמידים תשובות עשירות ומעניינות.

מאמרים מומלצים

לשוחרי שפת עבר :

<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtPE.jhtml?itemNo=441279&contrassID=2&subContrassID=3&sbSubContrassID=0>